

De dag dat Lincoln besloot om de slavernij af te schaffen

Honderdvijftig jaar geleden, op 22 juli 1862, vond de beslissende wending plaats in de Amerikaanse Burgeroorlog. Die dag presenteerde president Abraham Lincoln aan zijn kabinet de eerste versie van de Emancipatieverklaring, de presidentiële order waarbij slaven in de opstandige zuidelijke gebieden vrije Amerikanen zouden worden. Weliswaar zou de Emancipatieverklaring pas op 1 januari 1863 officieel van kracht worden, maar de bereidheid om slavernij mede tot inzet te maken van de al meer dan een jaar durende Burgeroorlog zou een kantelpunt blijken.

Frans Verhagen © 2012

Abraham Lincoln was een tegenstander van slavernij. Hij vond het instituut moreel verwerpelijk en in strijd met de waarden die Amerika zo zelfverzekerd had uitgesproken in de Onafhankelijkheidsverklaring van 1776. Maar hij was ook een kind van zijn tijd. Lincoln vond niet dat zwarten en blanken gelijk waren maar wel dat zwarten evengoed als andere Amerikanen het recht hadden om in vrijheid te leven en de vruchten van hun arbeid te genieten.

Als politicus die het land bijeen wilde houden meende Lincoln ook dat het instituut van slavernij zoals dat in de zuidelijke staten van Amerika was gegroeid, rechtmatig was. In elk geval zou hij het zuiden nooit dwingen de slavernij af te schaffen zoals de fervente tegenstanders ervan, de abolitionisten, dat wilden. In Lincolns visie kon dat ook niet want de federale staat had die bevoegdheid helemaal niet.

In het voorjaar van 1861 was de Burgeroorlog begonnen, of eigenlijk al met de verkiezing van Lincoln tot president op 6 november 1860. Lincolns overwinning zagen zuidelijke staten, met name South Carolina, als aanleiding om zich af te scheiden en een eigen land op te zetten, een weg die ze sowieso wilden begaan maar waartoe ze nu de kans schoon zagen. Ze lieten er geen gras over groeien en nog voordat Lincoln geïnaugureerd was, op 4 maart 1861, hadden de Confederate Staten of America (CSA) een grondwet, een vlag (de Stars and Bars) en een president, Jefferson Davis. In zijn rede riep Lincoln op de eenheid te herstellen, te kiezen voor wat de Verenigde Staten bond en verzekerde hij het Zuiden dat hij niet de president zou zijn die hun slavernij zou afnemen. Het mocht niet baten en op 14 april waren de eerste schoten gelost, door het Zuiden op Fort Sumter, een federaal fort in de haven van Charleston, South Carolina. Als president bleef Lincoln proberen om de oorlog over geen enkel ander onderwerp te laten gaan dan over de eenheid van de Verenigde Staten. De unie kon niet verbroken worden, mocht niet verbroken worden en Lincoln had het consistent over staten die 'in rebellie' waren of 'in opstand' en noemde de Confederatie nooit bij naam. Hij accepteerde niet dat er een nieuw land was.

Maar geleidelijk aan was er meer nodig dan eenheid, er moest ook een extra morele grondslag onder de steeds bloederig oorlog geschoven worden.

Dat eerste jaar verliep de Burgeroorlog weinig voorspoedig voor het Noorden en de radicale vleugel van de Republikeinse Partij bleef Lincoln onder druk zetten om iets te doen aan de slavernij. Ze hadden nooit veel vertrouwen in Lincoln gehad en dat was nog minder zo nadat de president in september 1861 generaal Frémont tot de orde had geroepen toen die in Missouri op eigen houtje de slavernij had afgeschaft. Lincoln moest daar niets van hebben, het paste niet in zijn tijdschema en was politiek schadelijk.

Als politicus was Lincoln geniaal in het kiezen van de timing en de vorm van zijn handelen, of soms, niet handelen. De van hun eigen morele missie overtuigde abolitionisten hadden echter lak aan tijdschema's en praktische overwegingen, ze wilden actie. Hun twijfel over Lincoln was uitgegroeid tot actief wantrouwen. De radicalen wilden meer. Ze betoogden dat afschaffing van de slavernij de Confederatie zou vernietigen en zo de oorlog zou beëindigen. Het zou de zuiderlingen direct confronteren met de oorzaak van de oorlog en als iedereen het eens was over die oorzaak, waarom daar dan niet wat aan gedaan? Lincoln luisterde beleefd naar senatoren die aandrongen op actie, zoals Charles Sumner, de abolitionist uit Massachusetts. Maar hij bleef zich verzetten. Lincoln vond dat hij als president verantwoording schuldig was aan het gehele land en hij wist maar al te goed dat de overgrote meerderheid van de noordelijke burgers helemaal niet geïnteresseerd was in emancipatie van de slaven en als de oorlog daarover zou gaan, zouden ze massaal afhaken. Tegelijkertijd nam hij de argumenten die de radicalen gebruikten wel degelijk mee. Later nam hij ze zelfs gedeeltelijk over. Het was een kwestie van timing en Lincoln hield altijd de controle.

In de loop van 1861 begon Lincolns denken te kantelen. Hij zat dan ook met een onmogelijke combinatie van problemen. Hoe kon je de oorzaak van de oorlog

weg nemen, Groot Brittannië buiten het conflict houden, dat wil zeggen, voorkomen dat een groot Europees land de Confederatie zou erkennen, het potentiële vluchtelingenprobleem van vrijgelaten zwarten oplossen, de Confederatie ondermijnen en toch de steun behouden van noordelijke Democraten?

Hij dacht er voortdurend over na. ‘Het verschil tussen u en mij,’ zei Lincoln tegen senator Sumner, ‘is een maand of zes.’ Regelmatig probeerde hij de argumenten voor en tegen uit op bezoekers. Soms dacht hij ook in een heel andere richting. De president sprak regelmatig over kolonisatie van de zwarten, hen ‘terugbrengen’ naar een of andere Afrikaans land. Dat irriteerde zwarte leiders zoals Frederick Douglass die Lincoln daarover de mantel uitveegde. Het is mogelijk dat Lincoln zelf geloofde in deze her-kolonisatie, mogelijk dacht hij zo racistische blanken te overtuigen dat al die vrije zwarten geen probleem zouden worden. Misschien probeerde hij enkel de grensstaten over te halen. Maar hij wist al dat het niet ging werken. Geleidelijk aan was Lincoln tot de overtuiging gekomen dat de Unie alleen gered kon worden als hij slavernij afschafte door middel van een oorlogsmaatregel.

In het voorjaar van 1862 onderhandelde Lincoln uitgebreid met de grensstaten, de noordelijke staten met slaven die aan het zuiden grensden en die cruciaal waren om het Noorden de overhand te geven. Tot drie keer toe vroeg hij hun afgevaardigden een plan te steunen voor geleidelijke emancipatie van de slaven in hun staten, met een ruime vergoeding voor de slavenhouders. In een laatste gesprek op 12 juli 1862 maakte Lincoln duidelijk dat zijn geduld op was. Als ze niet bereid waren tot een vrijwillige regeling dan zou hij alleen verder gaan. Lincoln vond geen gehoor.

De dag daarna, op 13 juli, zat Lincoln in een rijtuig met zijn minister van Buitenlandse Zaken Seward en minister van Marine Welles, op weg naar de begrafenis van een dochtertje van hun collega minister Stanton van Oorlog. In

zijn dagboek noteerde Welles een conversatie met Lincoln waarin de president veel harder overkwam dan hij meestal klonk. Lincoln was er nu van overtuigd, schreef Welles, dat de oorlog niet langer gewonnen kon worden door de zuidelijke slavenhouders te ontzien. Slavernij moest niet langer onaantastbaar zijn. Het was tijd om een nieuwe en meer gewaagde weg in te slaan. Niet alleen moesten de legers van de Unie optrekken naar het hart van de rebellie, de Unie moest de institutie vernietigen die de opstand had veroorzaakt en in stand hield. Zuiderlingen konden niet tegelijkertijd de grondwet verwerpen door zich af te scheiden én zich op die grondwet beroepen om slavernij te behouden, redeneerde Lincoln. Ze waren de oorlog begonnen en moesten er nu de kosten van dragen.

In deze conversatie klinkt inderdaad een hardere Lincoln door, iemand die zich heeft gerealiseerd dat hij de overwinning zal moeten afdwingen. Tegelijkertijd is het een logische stap voor de man die in 1858 in zijn beroemde ‘a house divided’ toespraak al onderkende dat Amerika niet half slaaf, half vrij verder kon. Na een jaar oorlog was het duidelijk dat slavernij een kankergezwell was dat Amerika zou vernietigen als het niet radicaal verwijderd werd. Hij was tot de conclusie gekomen ‘dat we de slaven moeten bevrijden of onszelf laten ketenen.’ Uit de conversatie zoals Welles die weergaf bleek dat Lincoln de beslissende stap al had gezet.

Zo kwam het dat Lincoln op die historisch 22ste juli aan zijn kabinet een eerste versie voorlas van de Emancipatie Verklaring. Daarin ging hij verder dan het Congres dat in een Confiscatiewet slaven alleen maar bevrijdde als hun eigenaars hadden deelgenomen aan de rebellie. Die variant achtte Lincoln onwerkbaar. Hij meende dat zijn plan meer kans maakte op succes en bovendien een sterkere juridische grondslag had. Hij wilde een definitieve slag uitdelen door álle slaven in de militair bezette gebieden te bevrijden. Hij rechtvaardigde zijn besluit als een militaire noodzaak om de Unie te behouden en het

‘Amerikaanse experiment’ te redden. Als *commander in chief* beval hij ‘als een geschikte en noodzakelijke militaire maatregel om de Unie te herstellen’ dat op 1 januari 1863 ‘alle personen die als slaven worden gehouden binnen een staat of staten waarin het constitutionele gezag van de Verenigde Staten op dat moment niet praktisch erkend zal zijn, ... vanaf dan en voor eeuwig vrij zullen zijn.’

Het was een revolutionair moment en Lincolns ministers, die wisten hoe de president werkte, realiseerden zich dat ze hem niet meer konden tegenhouden, als ze dat al gewild zouden hebben. Minister Seward, Lincolns belangrijkste adviseur, pleitte echter voor uitstel van de aankondiging, in elk geval tot na een grote overwinning want het moest niet lijken alsof dit een wanhoopsdaad was. Dan zou het averechts kunnen werken en zou het Europese landen die bereid waren de Confederatie te erkennen misschien juist een laatste zetje geven. Lincoln aarzelde en verdaagde de bijeenkomst. De president was het wel eens met Seward en stopte de verklaring voorlopig in de lade.

Zijn geduld werd op de proef gesteld want pas in september won het Noorden de slag bij Antietam, in Maryland. Wanhopig om de strijd naar het Noorden te brengen, trok het zuidelijke leger op naar Maryland. De tot dan toe bloedigste slag in de Burgeroorlog liep uit op een stevige nederlaag voor het Zuiden en werd een keerpunt in de oorlog omdat het Lincoln de kans gaf de op 22 juli al voorgelezen Emancipatieverklaring uit de lade te halen en behalve de eenheid van de unie ook slavernij tot inzet van de strijd te maken, waarmee de Burgeroorlog zijn hogere doel kreeg en Lincoln zichzelf in staat stelde om het land bijeen te houden. Zonder die goed getimede en sluwe verklaring van Amerika’s belangrijkste president zouden de Verenigde Staten uiteen gevallen zijn en zou het Amerikaanse continent, én de wereld, er anders uit hebben gezien.

De historische dag dat de Amerikaanse regering voor het eerst besloot om slavernij af te schaffen was echter 22 juli 1862. De verklaring die Lincoln op die

dag presenteerde verdween nog even in de lade maar de teerling was geworpen.
De Verenigde Staten zouden de Burgeroorlog als één land overleven en de
slavernij zou afgeschaft worden.

Frans Verhagen is publicist. Zijn meest recente boek is Lincoln, een geniaal
politicus (Historisch Nieuwsblad Uitgevers).